

ΤΑ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΑ

ΔΩΡΑ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ

ΑΙΩΝΩΝ

“Η συνήθεια της Πρωτοχρονιάτικων δώρων ήταν καθιερωμένη και στην άρχαια Ρώμη, απ' τούς πρόστους αιώνες της κτίσεως της.

Κάθε Πρωτοχρονιά οι κάτοικοι της Ρώμης πήγαιναν από τον ίδιο διάστη Στρέβη, που βρισκόταν λίγη ώρα έξω απ' την πόλη και εκσκαφανάλαμψαν απ' τα λερά δένδρα και τα πήγαιναν ώς δώρο στους βασιλείς και στους προσχούτες της πόλεως. Και τάχαλαν εκείνα τοι δάσους Στρέβη, εί Ρωμαῖοι, τά ξέλγαν «στρέβα», λέξις απ' την δούτια προσέφεται η σύγχρονη γαλλική λέξης «έτρέππες», η οποία σημαίνει «πρωτοχρονιάτικα δώρα».

Σύγια-σύγια με την πάροδο των χρόνων, οι Ρωμαῖοι άντι για κλαρά τον ίερού δάσους, έστελναν την Πρωτοχρονιάτικη δώρα, μέλι, σίκινα και χουμόδια. Και τά νέα δύμας απότια πρωτοχρονιάτικα δώρα, εξακολουθούνταν να τά λένε «στρέβα», τά έστελναν δε δηλ. πειά στους άρχοντες μόνο της πόλεως αλλά και στους φίλους και τους στενούς συγγενείς τους.

“Οταν πειά ή Ρώμη έγινε κομμοκρατίας και άρχισε να συσσεύει άμυνθησα πολύτη, απ' δηλ. την ίνφιλο, τότε τό απλούκο μέλι και τά σίκινα έθεων ήθησαν ώς πόλη φυσικό δώρο και οι Ρωμαῖοι έκαναν πολυτελέστατα και μεγαλοπρεπέστατα πρωτοχρονιάτικα δώρα από χρονάρι και δάση.

“Άπο την Ρώμη ή ωραίας απήτη συνήθεια διεδόθη και σ' όλες τις άλλες χώρες, που είχε κατακτήσει το Ρωμαϊκό κράτος.

ΤΑ ΔΩΡΑ ΣΤΗΝ
ΑΡΧΑΙΑ ΡΩΜΗ
ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΥΓΗ
ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ
ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Αλλής, «έτη πάτο από χρονσάρι, σκαλισμένο αριστοτεχνικότατα και δεμένο με ένα μακρύ κορδόνι από μαραρύδονς και διαμάντια, έπισης δέ, από μιά νευριώνα κύπελλα και ποτήρια, τών δύοιων το έπάνω μέρος ήταν κυριολεκτικός γεμάτο από πολυτίμους λίθους». “Ολα αυτά έξειταν μέρη δέκα χιλιάδες συκάδα!..”

Την χρονιά εκείνη, ή κυρία ντε Μαντενόν, ή όποια είχε ήδη τραβήξει με την ώμορφη της την προσοχή τον βασιλεώς και για την δοτού απόρθιτες δόλια δηλ. στη γινήση πολύ γηρυρά ή ήδη ενοούμενη τον Λουδοβίκον, προσέφερε στην μαρκησία Μοντεσάνη, φίλη του Βασιλέως, ένα πρωτότυπο δώρο, τον δόλιον δηλ. προσφιλούμενός ήταν νά κολακεύσει μάλλον τὸν Βασιλέα, παρά την πανίσχυρη φύλη του. Τό δώρο αυτό ήταν ένα κομψότατο και πολυτελέστατο βρύλιο, στό έξωφύλλο τού δοτούντος ήτησε ό τίλος του και τό δόνον τού συγγραφέων, μὲ γράμματα από καθαρό χρονάρι! Τό βρύλιο έκεινο είχε τὸν τίτλο: «Έργα διάφορα, ένδες συγγαρφέως έπτα έτον!» Συγγραφέων ήταν δεν δούντο τού Μαΐ-, γινός τού Βασιλέως;

Παρ' όλα αυτά ή μαρκησία Μοντεσάνη δὲν έστελνε ποτέ δώρα στους αιώνιους ή στους λοχαρίους της Αύλης. Κ' αν έστελνε και ένα δάρδο θά ήταν πεντηρόδημο. Τόστελνε δὲ μάλλον γιά νά πετάξει κανένα αιώνικο. Έτσι έστελνε κάθε χρόνο και στην Αυγήνα ντε Λά Βαλιέο, τήν ενοούμενή του Βασιλέως, την δούτια είχε διαδεχθή, ώς πρωτοχρονιάτικο δώρο, άλλοτε μιά σκούπα, άλλοτε δινό - τρεις βελόνες και μιά κουβαρίστα, άλλοτε μιά κατσαρώνα κ. τ. λ. Κάποια χρονιά στην πργκηπίστα ντε Αρχούρη, μὲ την δούτια δὲν βρισκόταν σέ καλές σχέσεις, έστελνε ένα ζυγόλαμδανδικό χάντρον προφίλων τούς τρειλούς...”

“Ακόμη και στὸν Βασιλέα στὸν δόπιο χωστούσε τὰ πλούτη της και τὴν παντοδυναμία της δὲν έκανε κανένα δώρο.

Μόνο μά χρονιά, τὴν τελευταία τῆς παντοδυναμίας της, βλέποντας νά χάντην είνους τού δετεμένουν φύλου της, τού έκανε ένα δάρδο πραγματικά κολακευτικά.

“Ιπταν ένα μεγαλοπρεπέστατο βρύλιο τὸ δόπιο πρετείχε μιανιούρης (μικροσκοπικές εἰλότες) δύλων τῶν πόλεων τῆς Ολλανδίας, τὶς δοτού είχαν καταλάβει τό γαλλικό στρατεύματα στην έκτραπτεία τοῦ 1672, τὴν δούτια είχε διευθύνει αιτοπροσώπως ὁ Βασιλέος. Στὴν άρχη τού βρύλου ήταν δύν διδύμαριοι, σχετικοί μὲ την άνδρεια τού Βασιλέως, γράμμενοι ο ἔνας απ' τὸν Ραχίνα κι' ὁ ἄλλος απ' τὸν Μποναλό.

“Άλλα και μὲ τὸ κολακευτικότατο αιντό δῶρο δὲν κατώρθωσε νά διατηρήσῃ τὴν εύνου τού Βασιλέως. Κ' έπειτα από λίγους μῆνες δὲ Βασιλεὺς έρευτεύθηκε τρελά τὴν ειδηνέστατη και ψαροστατή χήρα τού ποιητού Σκαρόφων, στὴν δούτια ἀπένειμε και τὸν τίτλο τῆς μαρκησίας ντε Μαντενόν.

Θα μπορούσε νά γεμίσῃ κανεὶς τόμους ὀλόκληρους μὲ τὶς περιγραφές τῶν πρωτοχρονιάτικων δώρων πού πάντα τηλασσαν μεταξὺ τους οι αιώνιοι τού Λουδοβίκου ΙΑΙου, τού Λουδοβίκου ΙΑΙου και τού Λουδοβίκου ΙΙΙου και λίδιος τῶν δώρων τὰ όποια έκαναν οι αιώνιοι στὴν έξαστη φαρούτα (εθνομεγένη), στὸν Βασιλέα και στὰ μέλη τῆς Βασιλικῆς ολοκλήρευσε.

Χαρακτηριστικό είνε τὸ δῶρο τὸ δόπιο ε-

Στήν αὐλή τοῦ Λουδοβίκου ΙΑΙου, δούτιας άναφέρουν οι χρονικο-

γάρφοι τῆς έπονα, δύλων άνεξαρτέων οι αιώνιοι, οι υπαλοπατού τοῦ Βασιλέως, ή Κυρίες τῆς Τυμῆς και αυτή άκρω η Βασιλίσσα, πήγαιναν κάθε Πρωτοχρονιά νά προσφέρουν αὐτοτροφούστας στην ενοούμενη τοῦ Βασιλέως, τό πρωτοχρονιάτικα δώρα τους. Ετσι κάθε

ΠΙΕΡΙΕΡΓΑ ΕΘΙΜΑ

Η "ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΜΑΜΗΣ,"

Μιά περίεργη έορτή. Τὰ δῦρα πού στέλνονται στή μαμή. Που έορτάζεται ή «ήμερά της μπά-
μπως». Γενικό κλείδωμα τῶν ἀνδρῶν στὰ σπίτια. «Η καθηρή Δευτέρα στὴν περιφέρεια
Ἐλασσώνες. «Τσουκνιδόπητα ή σπανακόβριζε». «Ο συναγερμὸς τῶν γυναικῶν, κ.τ.λ.

Χωρὶς νά τὸ καταλάβουμε, φθάσα-
με στὴν «ήμερά της μαμῆς». Οἱ περιο-
στεροὶ ὅμως ἀγνοοῦν διὰ ἔχουν καὶ ἡ
μαμῆδες τὴν ἔχοιστη τοὺς ἡμέρα καὶ
τὴν ἔχοιστη τοὺς γυνοῖς. «Οψί δὲν
εἰνε μόνο αὐτό. Μαζὶ μὲ τὴ μαμῆ
κάθε χωρὶς τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἔορτά-
ζουν καὶ ἡ παντρεμένες γυναικες πού
ἔχουν παιδί. Ή ἀλλες γυναῖκες, ἡ ἔ-
λευθερες, τὶς ἔκεινες πού δεν ἔχουν παι-
δία, ὅχι μόνο δεν ἔορτάζουν ἀλλὰ κλει-
δώνονται μέσα στὰ σπίτια τους. «Ἐπίσης
στὰ σπίτια τοὺς κλειδώνονται καὶ οἱ
ἄνδρες. «Άλλοι μόνο δὲ οὲ κείνον πού θά

τολμήσῃ νά ξεμυτίσῃ ἄπι» αὐτά.

Η ἔορτή η ἡ «ήμερά της μαμῆς» είνε γνωστὴ στὴν Ἀνατολικὴ Θράκη καὶ στὴν Βουλγαρία. Στην Μακεδονία τὸ έθνος αὐτὸν είνε ἀ-
γνωστος; δύος καὶ στὴν Παλαιὰ Ελλάδα. Παλαιότερα ίσως νά ήταν
ειδότερα γνωστό, ἀν κρίνει καὶς ἀπὸ τὰ δύμα ποὺ σὲ
μερικὰ μέρη συνθίζουν ἀκόμη καὶ σημειά νά στέλ-
νον στὴ μαμῆ κατὰ τὶς ἡμέρες τοῦ νέου ἑτού.

«Ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Θράκη, οἱ «Ἐλληνες τῶν Σα-
άρατος» Εκκλησιῶν, τῆς Βιζένης, τῆς «Ἄδριανοπόλεως»,
τοῦ Αουλεῦ-Μπουγάρας, καὶ ἀλλων μερῶν, διετήσουν τὴν
έορτὴ τῆς μαμῆς. Στοὺς «Ἐλληνας ὅμοις τῆς Ἀνατολι-
κῆς Ρωμανίας τὸ έθνος αὐτὸν είχε μεγαλεῖ. ἔραν ἀξόμη
δάδουσιν. Τώρα οἱ προσφυγες τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμα-
νίας μαζὶ μὲ τὰ τραγούδια τοὺς, τὸ γλωσσικὸ τῶν ίδια
μα, τὶς φρεσές των, μετέτεραν καὶ τὰ ἔδιμα τῶν
στὴν Δυτικὴ Θράκη καὶ τὴν Μακεδονία, δύον ἔχατα-
στηθήσαν. Καὶ ἐτοι η «ήμερα τῆς μαμῆς», η «τῆς
μπάμπως» δύος λέγεται ἀπὸ τοὺς «Ἐλληνας τῆς Ἀν-

κούνε μᾶς Πρωτοχορονιά η κυρία τε Τιάνη, ἀδελφὴ τῆς
μαρκήσιας Μοντεπάνη, στὸ δοῦκα τοῦ Μαΐν, τὸ γυιό
τοῦ Λουδοβίκου 14ου.

«Ήταν, δύοις ἀναφέρουν τὰ χρονικά τῆς Αὐλῆς,
ὅταν μικροσκοπικὸ δωματιάν μήκους δύο μέτρων,
πλάτους ἀλλων δύο καὶ σύνους ἔναμισι μέτρων. Τὸ
δωματικόν αὐτὸν πλουσιώτατα ἐπιπλωμένο κρήπισμενε
γάλη κρεβατοκάμαρο. Στὴ μιὰ γυναῖα τοῦ εἴλη ἔνα
πολυτελέστατο μικροσκοπικὸ κρεβατάκι καὶ στὴ
μέση ἡ αν τοποθετημένη μιὰ μικροσκοπικὴ πολυ-
θρόνα, παρόμοια μὲ βασιλικὸ θρόνο. «Ἐπάνω στὸ
δρόνο ἔκεινον ἦταν καθιστόντος ἔνα μέρινο δ-
μοίσιον τοῦ δούκα τοῦ Μαΐν. Γύρω τοῦ στεκητούν-
τογ σθία τρία ἄλλα κρέναια δομώματα, ἀπ' τὰ δύοτα τὸ ἔνα
παρίσταντα τὸ δοῦκα τε Λαοδικούν, τὸ ἄλλο τὸν
Μαρσιγάν καὶ τὸ τρίτο τὸν Μπουσούντε. Καὶ τὰ τρία δομώ-
ματα πρωτόνουν καὶ τέχνα τοὺς ποιητικὲς συλλόγους καὶ ἐλαχ-
ιστάς καὶ ἐκφραστὴ προσώπου τέρτια ποὺ φαινόντουσαν πώς
ἀπήγγειλαν στήσιχος στὸν βασιλέα πατέρα. Κοντά πόρτα στε-
κόνταν ἔνα πέπτο δομοίσια τοῦ Μπουαλό, ὥπλισμένον μὲ μιὰ
δικέλλα, μὲ τὴ δύοις χειρούσια περιοίδη μεριάς ἀξίας—οἱ ἐποίοι τῆς Ηγουμενίας,
τὰ μπούνε στὴν κάμαρη αὐτούς, καλούσσοντα συγχρόνων ἔνα ἄλλο δομοίσια,
τὸν Δαροντάν, τὴν περάση μέσα.»

«Ἀλλοτε πάλι ὁ δοϊκ τοῦ Μοντούνη ἔκανε στὴν περιφέρεια γιὰ τὴν
ώμορφη τῆς δεσποινίδα Ιουλία ντ' Ἀντέν, ἔνα πρωτότυπο ἔρω-
τικό δόκιο.

«Οταν ἔζηντε τὸ προι τὴν Ιουλία ντ' Ἀντέν βρήκε ἐπάνω στὸ
τραπέζιο τῆς τοιαύτετας τῆς ἔναν τόμο πολυτελέστατο δεμένον, σὲ κά-
θε σελίδη τοῦ δοϊκοῦ διάσημος ζωγράφος τῆς ἐποχῆς Ρομέρο,
εἰλίξ ζωγράφων καὶ ἀπὸ ἔνα διαφορετικὸ λουτούδι. Κάτω ἀπὸ κάθε
λουτούδι ήταν γραμμένη ἀπὸ ἔνα ἐποικιο ποτίμα, στεγεύοντα μὲ τὸ
λουτούδι καὶ τὴν Ιουλία ντ' Ἀντέν. Τὰ ποτίματα αὐτὰ τὰ είλαν
γράφει οἱ διασημότεροι ποιηταὶ τῆς ἐποχῆς, καὶ συγχρημάτενος ὁ
Κορνήλιος, ὁ Ἀρνάδ, ντ' Ἀντιγγή, ὁ Σατελαίν, ὁ Γκοντέ, ὁ Ντε-
μπονέτης, ὁ Σχουτεύεν, ὁ Ταλλέμαν τὲ Ρέο καὶ ἄλλοι. Ο Κορνήλιος
είλε γράφει στὸ βιβλίο ἔκεινο τοὺς ποτίματα, ἔνα γιὰ τὸν ποιητό.
τὸ δευτέρεο γιὰ τὸν δάκινο καὶ τὸ τρίτο γιὰ τὸ ἀνθος τῆς φοιτάς.

τοικῆς Ρωμανίας, έορτάζεται τώρα στὸ Κίτρος, στὸ Ἀμάτοβο, στὸ
Σούλιοβο, στὸ Κιουρχούν, στὸ Τσαντιόλι, στὸ Κουργάλια, στὸ Κα-
βακλί, καὶ στὸ ἄλλα μέρη τῆς Μακεδονίας, ὅπου ἔγκατεστάθησαν.

«Ἄντεν ἔραιο ἀλληνικὸ έθνομ, τὸ έθνο μιτὸν ἀπὸ τὸ ἔθνον τὸν
«Ἐλλήνας ἡ τῆς μαμῆς»-έορτάζεται μὲ φραντιού σὲ δὲλη της Βουλγαρίας,
ὅπου λέγεται «μπάμπωβ τένε» καὶ δὲ τὴν ἔορτὴ αὐτὴ τὴ διατη-
ρούν κυρίοις οἱ «Ἐλλήνες ποὺ βρίσκονται σὲ στεγή γεντούν μὲ τοὺς
Βουλγάρους.»

«Η μέρα τῆς μαμῆς» είνε η 8 Ιανουαρίου, η ἀλλὰ μέρα δηλαδὴ
μετὰ τοῦ Ἀγίου Ιωάννου. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν, στοὺς συνοικισμοὺς
που ἔγκατεστάθησαν οἱ πρόσφερες τῆς Ανατολικῆς Ρωμανίας, δὲν
δὲλη λέγεται κανένα ἄνδρος ξεπ. «Ολοὶ εἰνε κλειδώνονται σὲ σπίτια.
«Γυναῖκες κινηταρίζονται καὶ εἰνε ἐπικινδύνο τὸ συναντηθῆ κανένας
ἄνδρας στὸν δρόμο μὲ αὐτές.

Στὸ Τύγανορ, στὴν Ελασσόνα, στὴν Τσαριτσάνη, στὰ χωριά
τῆς Ποταμίας κατὰ μήρους τοῦ «Ελασσωνίτων παταμών πάγκων μιὰ
μέρα—Καθαρά Δευτέρα— κατὰ τὴν ὅποια ἡ γυναῖκες ἀντιθέ-
τος κλειδώνονται στὰ σπίτια καὶ οἱ ἄνδρες διασπε-
δάζουν κατὰ όμοιαστον τρόπο μονοὶ τους. «Άλλοι
μονοὶ στὴ γυναῖκα ποὺ τὸ ξεπούλησαν τὴν Καθαρά
Δευτέρα ἀπὸ τὸ σπίτι της στὸν Τύγανορ ἡ μπον-
ρανής, ποὺ σημαίνει τσοικυδόπητα η στανακορρίζο». Κατὰ τὴν
ἡμέρα της μαμῆς κατὰ ἀπότελεσταν στὰ σπίτια καὶ τὰς ἀνδρες καθέ-
τος αἰσχολογία καὶ κάθε γεινομνία. Γι' αὐτὸν τὸ λόγο
καὶ γυναῖκες κλειδώνονται στὰ σπίτια τους. Καὶ τὴν
ἡμέρα τῆς μαμῆς ἀντιθέτος, ἐπιτέρεται, κάθε
έλενθες έλενθες τὸ σπίτι της γυναικες πού παραστο-
λησιοῦ. «Ἐνεστεῖται στὸν παρόντας οὐτα γυναικοστό-
λιστον. Ενεστεῖται δὲ οἱ τὰ φωριά μετὰ τὸ τέλος τῆς
μαμῆς πού παραστούνται στὸν παρόντας τοῦ σπίτιον. «Ἐπειτα
ἀρχίζει τὸ γλέντι. Η μαμή ξεπιέσεται καὶ αὐτὴ τὴ φαγητά της
την μαμή δην πορεύεται στὸ παρόντας τοῦ τέλος τῆς
μπάμπως βρισκενταί στὴν γεινομνία. Τὸ τραγούδια τῶν γυναικες
πού παραστούνται στὸν παρόντας τοῦ τέλος τῆς μπάμπως. Ξεχνάται τὸν παρόντας
τοῦ γριού. Μόνο τὰ καφενεῖται εἶναι ἀναγκά, καὶ μὲν δηλούνται
τὸν παρόντας, καὶ παραστούνται στὸν παρόντας τοῦ τέλος τῆς μπάμπως.

«Ἔπειτα η γυναικες στολίζονται μὲ τὰ φωριά τῶν γυναικες πού παραστο-
λησιοῦ. Ενεστεῖται στὸν παρόντας τοῦ σπίτιον. «Ἐπειτα
ἀρχίζει τὸ γλέντι. Η μαμή ξεπιέσεται καὶ αὐτὴ τὴ φαγητά της
την μαμή δην πορεύεται στὸ παρόντας τοῦ τέλος τῆς
μπάμπως βρισκενταί στὴν γεινομνία. Τὸ τραγούδια τῶν γυναικες
πού παραστούνται στὸν παρόντας τοῦ τέλος τῆς μπάμπως.

«Τὰ πρώτα της γυναικες διάφοροι τὸν ἀπότελεσταν στὸν παρόντας τοῦ
τοικῆς Ρωμανίας. Κατὰ τὴν ἔορτὴ της μαμῆς μὲ τὸ σπίτιον ποὺ ἔφερε καὶ διατε-
ρεψαν τὸν ὄποιον τὸν πατέρα της σπουδαίον. Ετοι μὲν η μαμή
ξεσαρπίζεται ἀπὸ τὸ σπίτι της πατέρας γιὰ δηλούν τὸν γριού. «Ἐπειτα
ἀρχίζει τὸ γλέντι. Η μαμή ξεπιέσεται καὶ αὐτὴ τὴ φαγητά της
την μαμή δην πορεύεται στὸ παρόντας τοῦ τέλος τῆς μπάμπως.

«Αν κανένας περιθέτης διάφοροι κατέρρει παρόντας τοῦ γριού, οὐδὲν
κανένας μαμής γιὰ τὸ σπίτι της. Επειδούσει μὲ τὸν παρόντας τοῦ
τοικῆς Ρωμανίας, μὲ τὸν παρόντας τοῦ γριού, οὐδὲν κανένας μαμής γιὰ τὸ σπίτι της.
«Αν κανένας περιθέτης διάφοροι κατέρρει παρόντας τοῦ γριού, οὐδὲν
κανένας μαμής γιὰ τὸ σπίτι της. Επειδούσει μὲ τὸν παρόντας τοῦ
τοικῆς Ρωμανίας, μὲ τὸν παρόντας τοῦ γριού, οὐδὲν κανένας μαμής γιὰ τὸ σπίτι της.

«Αργά τὸ βράδυ η γυναικες γιρίζουν στὰ σπίτια τους καὶ ἀπὸ
τὴν ἀλληνή ημέρα δηδάντης αναλαμβάνει τὰ κινηταρίζοντα τὸν έπι-
τη τῆς γυναικος δικαιωμάτων. Επὶ μέρες εἰς τὸ χωριό σχολιά-
ζονται η λεπτομέρειες τῆς έορτῆς.

Κ. Φ.

